

Olgu Sunumu:

EKOLOJİK BUNALIM ÜZERİNE

Ruşen KELEŞ¹

Çevre değerlerin korunması konusundaki duyarlılığın canlılık kazandıdığı 1970’li yılların üzerinden yarım yüzyıl geçmiş olmasına karşın, insanlık hala boyutları giderek büyüyen bir ekolojik bunalımla karşı karşıya bulunuyor. Ekolojik kriz terimindeki kriz sözcüğünün Türkiye Bilimler Akademisi’nin Sosyal Bilimler Sözlüğü’ndeki karşılığı “bunalım” olarak gösteriliyor. Bunalım Sözlük’te şöyle tanımlanmış: “Beklenilmeyen ve önceden sezilemeyen, ivedilikle çözümlenmesi gereken, örgütün işleyişini yetersiz duruma getirerek var olan durumunu tehdit eden gerilim durumu”. Bu bunalım tanımındaki “beklenilmeyen” ve “önceden sezilemeyen” sıfatları, karşı karıya bulunduğumuz ekolojik bunalımın nitelendirilmesinde yanlış değerlendirmelere yol açabilir. Çünkü, insanlığı ve yeryüzünü açıkça tehdit eden ekolojik bunalım, türlü görünüşleriyle, bütün uyarılara karşın, göz göre göre ortaya çıkmış ve boyutları büyümeğe devam etmiştir.

Doğal nedenlerden kaynaklanıyormuş gibi görünen çevre sorunlarından pek çoğunun ortaya çıkmasında ve boyutlarının alabildiğine büyümesinde, çevre hakkının öznesi olduğu kabul edilen insanların doğrudan sorumlu olduklarını gösteren çok sayıda örnek var. Bundan 42 yıl önce, 5 Haziran 1979 Dünya Çevre Günü’nde Cumhuriyet Gazetesi’nde yayımlanan bir yazımın başlığını “Kutlamak Hakkımız mı?” olarak koyduktan sonra, yazıyı, asıl sorumluları insanlar olan çevre yıkımının gözler önünde bulunduğu bir ortamda, bu önemli günü kutlamaya hak sahibi olmadığını savunarak bitirmiştik. Aradan bunca yıl geçtikten sonra bile, ekolojik bunalımın asıl nedeninin doğal nedenlerden çok, insanlarca atılan yıkıcı adımlarda direnilmesi olduğunu açıkça görmekteyiz. Aynı yazıyı bugün yeniden kaleme alacak olsaydım, varacağım sonuç belki de daha kötümser olurdu.

Çünkü, başta gelişmiş ülkeler olduğu halde fosil yakıtların alabildiğine kullanılması, sera gazı salımlarının atmosferi giderek solunamayacak duruma getirmesi, yanlış arazi kullanımı kararları, kuraklık ve çölleşme, ormanlık alanların hızla yok edilmesi, kentleşme, turizm ve ulaşım gibi

¹ Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Emekli Öğretim Üyesi.

alanlarda yanlış siyasal tavırlar ve kararlar, artan küresel ısınma, yağışların, kasırgaların ve sellerin giderek tehlikeli boyutlara ulaşması, deniz suyu düzeyindeki yükselme eğilimleri karşı karşıya bulunduğumuz ekolojik bunalımın boyutlarını göstermeye yeter de artar bile. Yakın tarihlere kadar varlığından rahatlıkla söz edebildiğimiz dört mevsim artık neredeyse tarihe karıştı. Mevsimleri birbirlerinden ayırt edemez duruma geldik. Bir bilim insanının haklı olarak belirttiği gibi, ünlü kompozitör Vivaldi günümüzde yaşıyor olsaydı, “Dört Mevsim” adını taşıyan şaheserini, yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız nedenlerden dolayı, yeniden yaratmaya büyük olasılıkla gücü yetmeyecekti.

Marmara ve Ege kıyılarını girilemeyecek ve seyredilemeyecek ölçüde çirkinleştiren ve sağlık açısından tehlikeli duruma sokan güncel müsilaj olgusunun doğallığından söz edilebilir mi? Çevresel nedenlerle yerinden olup göçe etmeye zorlanmanın sorumlusu acaba ne ölçüde doğa ya da insanın kendisidir? Özellikle iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi konularda uluslararası hukuk kurallarını bile tanımazlıktan gelen devletlerin ve onların politikalarına yön veren liberal ekonomik sistem savunucularının yaşadığımız ekolojik bunalımın baş sorumluları olduğu yadsınabilir mi? İki yıla yakın bir süredir bütün dünyayı her yönden sarsmakta olan CO-VİD-19 salgınının liberal ekonomik düzeni yeniden sorgulanabilir duruma getirmiş olması belki de ders alınması gereken olumlu bir gelişmedir.

Ekolojik bunalımın bugününü ve yarınını yakından etkilemekte olan bu ve benzeri sorunların ele alınması öngörülen Memleket, Siyaset ve Yönetim Dergimizin bu Özel Sayısının önemli bir işlev göreceğine hiç kuşku yok. Değerli uğraş arkadaşımız Prof. Dr. Süheyla Suzan Gökalp’i, bu yerinde kararından dolayı kutluyorum. Temel nedenlerini insanların tavır ve davranışlarının oluşturduğu bu türlü bozuklukların uzun erimde bireylerin bilinç düzeylerinin yükseltilmesine bağlı olduğuna hiç kuşku yok.

Bu bağlamda, Memleket, Siyaset ve Yönetimin bu Özel Sayısının çok aydınlatıcı olacağını düşünüyorum. Anayasamızın 56. maddesi de, çevre hakkının sahibi olan bireylerin yanı sıra devlete de çevreyi korumak, geliştirmek ve çevre kirlenmesini önlemek sorumluluğunu yüklemiş bulunmaktadır. Dergimizin bu sayısına katkıda bulunan değerli bilim insanlarını da kutluyorum. Gönül arzu eder ki, bu doğrultudaki çabalara ilgili bütün kurumlar ve herkes katkıda bulunmaktan geri kalmasın.